

LO GRINHON

LA GAZETA DAU VIVARES D'EN
NAUT

N° 44 ENDARRÈIR DE 2001

SOMARI

- 1 - Es pas de creire
- 2 L'avetz vegut a la T.V. ?
  - En Afghanistan
- 3 Una istoara de treva
  - Mots croisats
- 4 & 5 Paulina (conte)
- 6 La jorna occitana
- 7 Los noms de familha
  - Responsas dau mots croisats
- 8 Lo beure e lo minjar
  - Los tortons

**Lo grinhon, pas totjorn
bien valhent, vos soeta
pasmens una
Bona anaa per 2002.
La santat per vosautres e
per tota la familha e en-
cara beucòp de petits
Grinhons**

LO GRINHON es la gazeta de
l'associacion occitana
"PARLAREM EN VIVARES"
de vès ANONAI. Es mandat a
tots los aderents.

Per lo receure, mandar 50 F a:

LO GRINHON
Lo Petit Avanon
07370 OZON

Faire lo chèc a l'ordre de
PARLAREM EN VIVARES
Las adesions partan dau N° de
Prima e s'achaban daube lo N°

ES PAS DE CREIRE !

Vos vòli dire dos mots d'un país
onte quauques-uns de mos ancestres an
viscut : Alsàcia. (Fau precisar que som un
mestis ambe quatre originas : Gatinais francilien,
Auvernhà, Lorraine, Elsass.) Aquò a causa d'una pichòta
estuda que legiguèri dins un jornau qu'es pas de mas lecturas
abitualas (es tròp subversiù ! ...) : lo Figaro magazine dau 30
de junh passat.

Reviri fidelament : "Alsàcia constitua l'eisemple que
administra la pròva daus possibles. La Republica pòt suportar
sens dangèir qu'una Region visca sas particularitats juridicas,
linguisticas e culturalas."

Quauques eisemples :

- la gestion dau personèl daus diferents cultes (curats,
pastors, eca...) es assegurada per l'Estat dempuèi Estraborg,
- los trens circulan a dreita (a senestra dins lo resta de
França)

- eisistan 400 classas bilengas e los parents d'escolans
ne'n vòlon encara mai,

- 65% daus Alsàcians parlan dialecte e belcòp mai o
comprenon,

- los dos jornaus "Les dernières nouvelles d'Alsace" e
"L'Alsace" sortisson doas edicions, en francès e en dialecte,

- lo Vendre Sant, la Sant Estève e lo lendeman de
Chalendas son jorns de festa,

- la Sécu alsàciana a gis de trauc ! Remborsa a 99% o
100% las potingas (o medacinas) e las espitalisacions ; mas
las escotissons son mai nautas,

- lo dialecte es autorisat davant los tribunaus,

- los formularis per las eleccions son escrichs en francés e en dialecte.

Ne'n sacassètz pas mai, la cort es cofla !

Lo prefect de Region, enarca, ex-colaborator de Senher Juppé, nascut dins lo departament d'Yonne, se dis "jacobin repenti", e declara que "los particularismas d'Alsàcia son una riquesa per França"!!

Suffis ! N'i a pron !

O ! Jean-Pierre Pasqua e Charles Chevènement, de que ne'n pensatz ?

Gui Legrand

Vocabulari :

som = siàu (je suis)

reviri = reviro (je traduis)

senestra = gauche

escotisson = cotisation

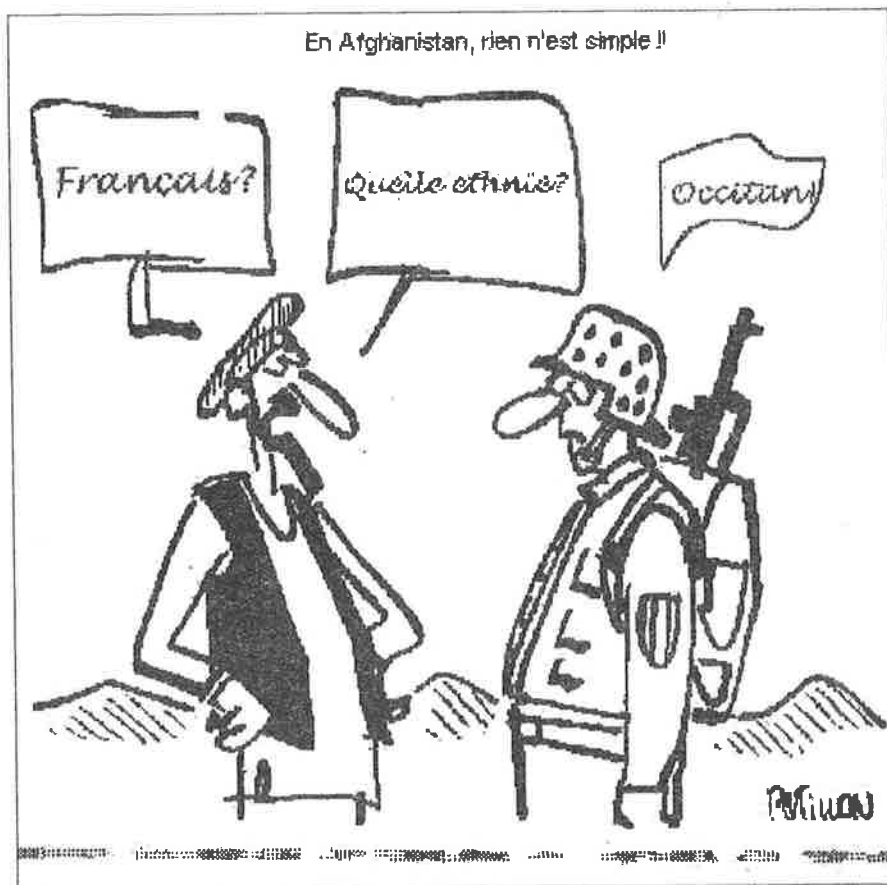
L'avetz vegut a la T.V. ?

Avèm relevat l'anonça d'una emission dins un programa. Sos lo titol :

En langue régionale

Dans la nuit du 22 décembre, France 3 propose une émission spéciale où se mêleront les sept langues régionales parlées sur la chaîne : le corse, le catalan, le provençal, l'alsacien, le breton, le basque et l'occitan. Ce programme, composé de documentaires, de dessins animés, de musique et de sitcoms, enregistré au marché de Noël de Strasbourg, s'inscrit dans le cadre de l'année européenne des langues.

Qu'èra a una ora dau matin ! Nosautres durmiam. Fau pas trop dormir per auvir la télé parlar dins nostra lenga...

D'après un dessin de Pétillon paru dans le Canard Enchaîné du 21 novembre 2001

LA MAMET O CONTAVA

Una istoara de trèva

D'aquel temps, çò disiá ma grand, la Tavi', que parlava d'avant detz-a-nòu cent, l'i aviá, vès Montanhac, dos o tres galavards qu'aurian fait de poison aus rats, talement jogavan de mauvès torns...

Quand anavan vès Sant Andiòu, trobavan ren de melh que d'estachar un òs a la soneta delh curat (aquòdonc l'i avia pas de soneta electrica, e chalia tirar la chaineta per sonar) e lo prumièr chin que passava arrapava l'òs, fasiá sonar, em'auquò la chambrèira sortiá mès vesia dengun ! D'autres còps, botavan de bosa aus braç daus charris, per qu'aqueles que se ne'n servián se saliguèssan las mans. Lo sabte, anavan esperar las dròlas que s'entornavan de la fabrica per lhur faire paur, en s'escondent dinc de linçòus coma de trèvas.

Dinc lo vilatge de Montanhac l'i aviá mai doas vielhas filhas que sortián gaire de lhur ostau ; per las espaurir los galavards montavan sobre lo cubert e bramavan per la chaminèia : " Aqui las trèvas ! Bãilatz-nos l'argent d'una messa davant vòstra pòrta, si que de non vendrem vos tirar per los arpieus aquesta nuèit" ... Las doas pauras vielhas botavan l'argent de la messa, e los galavards l'acampavan per anar faire la festa vès Vals o ves Aubenas;

A. Chambouleyron

LOS MOTS CROISATS dau GUI

	A	B	C	D	E	F	G	H
1								
2				■				
3								
4						■		
5		■			■			
6						■		
7							■	
8								

A - Flairar. **B** - Filh d'Anchise. Ravina vès Còurs (Cahors). **C** - Rejonhar. **D** - Lista d'eirrors. **E** - Grand èr d'operá. Memòria d'ordinator. **F** - Lo té a Birmingham. Pronom. **G** - Aversa a Montpelhièr. **H** - Bandit.

1 - Boà per exemple. **2** - Escòla per fonccionaris. Lo de chatanhièr fai de bravas ramas. **3** - Lo de la prima es tradicional. **4** - Planèta blua. Capòne dins l'intimitat. **5** - Infinitiu. Vila de Olanda o de Nigèria. **6** - Abilhar. En testa d'armèia. **7** - Las mai gentas de las gòblhas. **8** - Pas sovent.

Paulina (Conte per Chalendas)

Chau vos dire que n'aviá agut de malurs aquela paura Paulina après aveir passat una enfança e una joinessa urosa aube sos vielhs parents sus lo petit caire que fasián valeir per viure pas tròp mau aube tant de trabalh.

Entremeis d'autris, amava tant anar en champs per los prats, las serenas onte los balais rigòts sentián tant bon, onte près daus chirats trovava las ampas e las eirelas e aquelas petitas frèsas daus boès tant perfumaas que ramassava en sonhant sas beítias.

La prima, encara l'an darrier, entremeis las marçaas e après la plòia, cherchava mai los mosseirons que fasián tant regalar en aumeleta.

En champ, totjorn tricotava de bas aube de lana de feiá, petassava, orlava de torchons, brodava son trocèl coma totas las filhas promptas a mariar.

Demput quauque temps Paulina frequentava Frederi, las diumenjas l'anava veire en champ, l'aviá chausiá per l'eiposar.

S'eiposèran la prima, au temps lo melhor, quand lo país se fai genti, quand tot re-verdis, quand lo cocut chanta aube los augèls que bastissan lhurs nis, quand los champs, los prats, los arbres montran tant de flors de totas las colors.

Instalats pas loent de lhurs parents, plen de santat e de gost de viure, lo trabalh lhur mancava pas e lhur fasiá pas paur, en plen bonur cherchavan un petit nom per lo petit estre que son coér començava a batre près d'aquele de sa maire.

L'eitiu s'achabava, sus la plaça, a la sortiá de la messa, lo monde einoiats se disián que sus los jornaus se parlava de guèrra, aurián pas vòugut o creire, mas un jorn las campanas se botèran a trenitar, lo tocsenh, Mon Diu pasmens, qu'èra pas per un fuòc, mas bien per anonçar la declaracion de guèrra.

Per quauques uns lo depart èra immediat, Frederi èra d'aquelis, se pòt pas dire que partiguèran en chantant per benlèu se faire tuar per un país onte n'avián que lo dreit de viure en patissant e pasmens uros d'estre sus terra.

Paulina sonhava se'n anar son òme en plorant, aube l'envèia de li corre après. Frederi davant que de tracolar au som dau chamin se revirava a tots los pas, quand se veguèran plus prenguèt las corsas per pas mancar son car e se parar de revirar, de tornar ès sa maison onte los gendarmas l'anirían quèrre. Per tots qu'èra parelh, paure monde força de subir.

Clavelaa sus plaça, de temps, de temps, Paulina avisèt lo som dau chamin...joca que, en trempaleiant, rentrèt dins sa maison. Aquí, assetaa sus son banc, apoiaa sus sa taula, la testa sus sos bras ne'n poviá plus de plorar son bonur si vite achabat. Urosament per li donar coratge restava sos vielhs parents e la petita veiaa que boringava en ila.

Frederi eicriviá pro sovent, mas tarjèran pas de lo mandar sus lo front, eiperava aver una permission a la fin de l'an, per la naissança de son enfant. Se parlava de batalhas, totas las familhas tremblavan, dejà n'i aviá que ploravan, un òme, un fraire o un enfant tombat au champ d'onor, d'orror, aurián pogut dire.

Quand Paulina e sos parents veguèran arribar lo mèra e lo curat, comprenguèran que lhur torn èra vengut, Frederi n'èra plus, sans s'estre tornar veire, coma qu'èra cruel ! Lo coér prompte a eiclatar de tròp de larmas que

povián pas colar, la paura femna se retenha de bramar sa pena e son desesper, qu'èra coma aquò, los paures monde accablats de trabalh vivián aube coratge, se resinhan sans pensar a se planher.

E pus fuguèt Chalendas. La nèu aviá tombat, los arbres jalibras semblavan tots florits, lo país èra genti mas lo monde èran tristes. A la messa de mèianut, la glhiesa èra quasi vida.

Paulina èra restaa ès sa maison tròp loent dau vilatge, pas pro fòrta per gafar la nèu. Son enfant brolhèt juste davant lo jorn, l'aura aviá fai de conhèras, lo medacin botèt de temps per arriuar. L'enfant anava bien, mas la maire tròp eipuisaa restèt de temps entre la viá e la mòrt. Urosament que per sa poponeta, sa petita Lea, lo gost li tornèt de viure per sonhar e eilevar aquele petit estre eipelhit dins la tritessa. Sa maire tornèt aprendre a sorire, a cantar mèsme en la crossant per l'endurmir.

Lo temps aviá passat, la guèrra s'èra achabaa, mas que de dòls per tant de familhas que ploravan de feis plusiers enfants, un òme, un paire, coma Lea. Que de paures sodards tornats malautes, eitropiats, revoltats, mauvès, que d'enfants, de femnas, de vielhs maluros, que pertot de misèras de totas sortas.

Paulina que n'aviá plus sos parents ganhava sa viá en lavant e petaçant per lo monde. Lea anava a l'eicòla onte apreniá bien ; per la perta de son paire, pupilha de la nacion, poviá contenuar joca setze ans sans estre forçaa de se loiar coma tant d'autres enfants que povián pas mèsme anar a l'eicòla lo temps d'aprendre a legir.

Chalendas per tant de monde èra lo melhor jorn dins l'an. Lea, de çò que se rapelava, fasiá una crècha ès sa maison aube un pauc de mossa e de petits personatges en cira que a cha pauc sa maire aviá pogut li acheter, e dedins sos eiclòps aviá totjorn trovat una aurenja e una punhaa de papilhotas.

Lo temps passava, après de bonaas eitudas e de volontat, Lea fuguèt nomaa enstitriça e mandaa au loent per trabalhar. Paulina comencèt a se faire de soçit e se trovèt ben sola, per pas riscar de ne'n faire patir son enfant s'èra pas tornar mariar.

Urosament per las vacanças Lea tornava, que de novèlas a se raconter ! Paulina que fasiá que plorar quand se trovava sola, fasiá que rire e mèsme cantar, Lea fasiá parelh e totas doas pensavan que aqu'èra totjorn coma aquò.

Tots los ans per Chalendas, Lea refasiá la crecha per se rapelar son enfança.

En aquel an, coma en aquel qu'èra brolhaa, aviá tombat tant de nèu que lo carri que adusiá Lea èra restat blocat dedins una conhera davant que d'arriuar.

Paulina malauta, aplataa en la coja, sonhaa per una veisina dau temps que son òme èra anat quèrre lo medacin, eiperava sa filha. Saviá pas la paura femna que sa Lea corriá sus lo chamin que montava en pensant a ila. Lo temps li durava tant d'arriuar, mas coma patissiá.

La nèu que tombava totjorn comblava las traças daus pas que avián davalats e que li servián per pas se perdre, ne'n poviá plus de paur e de freid. Per mèita jalaa sentiá plus sos membres, mas si vèire... anava petafinar dedins aquela nèu que n'aviá plus la força de gafar. Pasmens qu'èra Chalendas, au loent las campanas sonavan.

Mas tot d'un còp, ò miracle, sonjava pas, auvissiá bien parlar e arriuar de monde que montavan après ila, dos òmes tot eitonnats de la trovar. Qu'èra son veisin e un joine medacin que se'n anavan ès sa maison onte li aidèran a arriuar.

Lea avisava aquel joine òme que sonhava sa maire, li fasiá se rapelar lo petit Pierre,

tant bravonet quand ensèm anavan a l'eicòla e totjorn lo promèir de la classa. Que de feis s'èra demandaa çò qu'èra devengut, mas òc qu'èra bien ilo que de son latz la reconèissíá mai. Paulina los avisava tota urosa de se sentir revivre e se pensava que las jòias e las penas son bien entremeiclaas, mas que au moens, l'òm es tant melh contents quand après las miseras l'òm tròva lo bonur.

Lo veia vení per sos vielhs jorns, lo bonur qu'es fait de veire aquel daus autres e coma per li donar rason las campanas au loent sonavan la sortiá de la messa de meianut, festa de jòia e d'esper.

La glheisa, la crecha, los cantiques passavan dedins sa memoara, li semblava auvir sos las eitalas chantar los anges per la campna, abilhats de blanc per la mai genta de totas las festas.

Marie MOURIER, octobre 2001

Vocabulari :

ampas : framboises

trocèl : trousseau

veiaa : chose

crossant : berçant

marçaa : giboulée

genti : joli, beau

jalibras : givrés

mas si veire : savoir !

feia : brebis (feda)

som : sommet, bout

eipelhit : né

La jorna occitana

Lo sande 13 d'ottòbre qu'èra la 3a festa de Parlarem.

Ara fasèm la festa a la rintraa, après las vacanças, coma dins lo temps fasián un petit voiatge. Qu'es l'ocasion de nos rencontrer, de blagar, de minjar ensems e mai de s'informar, de veire d'espetacles.

D'aqueste an per faire un pauc la suite de l'an passat (art roman) sièm anats visitar la genta glheisa de Champanha. Fasiá franc bon temps e la visita fuguèt intereissanta.

Sus las cinc oras tot lo monde s'assetèt dins la sala d'èz Auzon per escotar una presentacion daus noms de familha. Nostres noms son de còp un pauc complicats, l'òm se demanda d'ont se sòrtan e qu'es pas totjorn simple de comprendre çò que vòlan dire. Una petita presentacion fuguèt feita sus la formacion d'aqueles noms e çò que l'òm ne'n pòt dire. Coma aquò fuguèt demandat, lo Grinhon reprendrà las grandas linhas d'aquela presentacion.

Après venguèt lo temps de l'aperitiu, en musica, daube nòstres amics musicaires.

Minjèram pus un bon repas que comencèt per la sopa d'inhons. Los chantaires de Parlarem trovèran mai lo temps de ne'n possar una.

Fuguèt ensuita lo temps de l'espectacle daube Roger Pasturel que nos galèt de sos contes de Provença. Un moment que passèt vite, mas sièm pas prompte a eissublar sas istoaras de chaçaires o aquela de crin-crin lo violonaire que fasiá paur au lop quand jogava.

Per d'aqueste an (2002) qu'es la data dau 12 d'ottòbre qu'es arrestaa per l'eiquipa d'animacion de Parlarem. Quand lo programa serà achabat mancarèm pas de vos lo presentar. Mas poièt dejà marcar la data sus vostres calendiers.

Los noms de familha

Per aqueles qu'èran pas presents a la jorna occitana dès Auzon, e mai per los autres, veiquiá una petita presentacion de çò que s'es dit a la conferença sus los noms de familha. Sièm pas de grands savents mas poièt tojorn nos escriure per pausar de questions, farem tot lo possible per vos respondre. La presentacion fuguèt en francès l'avèm pas reviraa dins nòstra linga. Sièm pas pro valhents...

Notre nom de famille est notre 2° nom. Nous avons tous un **pré-nom** que nous ont donné nos parents. C'était le seul qui comptait à l'origine.

Les anciens documents

Les plus anciens documents écrits que nous pouvons consulter : cartulaires, terriers, archives de notaires... nous apprennent que :

- Dans la 1° partie du XI° siècle (1000-1050) les gens portent leurs noms de baptême : notre prénom. Ces noms de baptême sont latinisés sur ces documents.
- Après 1050, apparaît un 2° nom ou sur-nom
- Au XII° siècle ce surnom semble devenir héréditaire, c'est les premiers patronymes (nom du père)
- Au XIII° siècle cette évolution se confirme.

On remarque que cette évolution se fixe plus tôt dans les villes et les villages.

Dès le XV° siècle apparaissent ce que l'on peut appeler les premiers registres d'état-civil puisque en 1406 un synode oblige les curés à tenir un registre des naissances.

Enfin c'est au XVI° siècle, en 1539, par l'Ordonnance de Villers Cotterets (article 51), que François I° impose aux curés la tenue de registres paroissiaux.

L'origine des noms

Aujourd'hui, il y aurait environ 250 000 noms de famille en France.

D'où proviennent ces noms ? Comment se sont-ils formés ?

On distingue généralement 4 sources principales pour nos noms :

Le lieu d'origine

Le nom de baptême (en général du père)

Des sobriquets (traits physiques ou moraux)

Les noms de métiers

(a seure)

MOTS CROISATS (responsas de la p. 3)

1. SERPATAS / 2. ENA. REIC. / 3. NETEIAGE. / 4. TERRA. / AL. 5 AR. EDE. / 6. NIPAR. AR. / 7. AGATAS. / 8. RARAMENT.
A. SENTINAR / B. ENÉE. IGA / C. RATRAPAR / D. ERRATA / E. ARIA. RAM / F. TEA. SE / G. AIGADA / H. SCELERAT.

Balada Gormanda en Occitania : Las AUPAS NAUTAS

Lucèta Rochièr

LOS TORTONS

Per 8 a 10 personas :

- 500 gr de farina - 4 uòus - 75 gr de burre -
1 pinçaa de sau - un pauc d'aiga.

. Botar la farina dins un saladièr, far una font, i botar : los uòus, la sau, lo burre amolit. Mesclar e ajotar a chaa pauc un pauc d'aiga, fins d'aver una pasta soplada d'estirar puèi daube lo rotlèu.

. Sus la mitat de la pasta, dispausar de cuchonets (petits tas) de farcit pro luènh los uns daus autres. Rabatre per dessus l'autre mitat de pasta e descopar, daube la talheta, de carrets de, peraquí, 5 cm de costat. Sòudar ben los bòrds daube una forcheta.

. Far cuèire a bèla fritura dins d'òli pas tròp chaud (5 a 10 minutas, los tortons devon èstre ben daurats).

FARCIT 1 : Aus Tartifles

. Esgotar e servir chaud.

- 400 gr de tartifles - 150 gr de toma frescha ben esgotaa - 150 gr de fromatge raspat - 2 pòrres - 1 nosa de burre - 1 culhieraa a sopa d'òli - 1 culhieraa a sopa de ciboleta chapotaa menuá - sau e pebre.

. Lavar los tartifles, los far cuèire a la vapor,

los plomar e los passar a la molineta.

. Lavar e copar en rondèlas finas los blancs daus pòrres, los far revenir dins una padèla daube l'òli e lo burre.

. Mesclar la purèia de tartifles, los pòrres e los fromatges. Salar e pebrar.

. Dispausar sus la pasta ....

FARCIT 2 : A las èrbas

Nòta : Los tortons aus tartifles s'acompanhan d'una salada verda.

- 500 gr de fuèlhas de reparàs (bettes) e

d'espinares - 250 gr de toma frescha esgotaa - sau e pebre.

. Lavar las èrbas, las blanchir quauquas minutas, las esgotar e las pressar dins un

FARCIT 3 : Aus Prunèus

torchon per ben garar tota l'aiga. Las chaplar.

. Daube una forcheta, escrasar la toma. Mesclar a la purèia d'èrbas. Salar e pebrar.

. Dispausar sus la pasta ....

- 400 gr de prunèus - 100 gr de sucre - 1/4 l. de vin roge.

. La velha botar los prunèus dins lo vin.

. Lo lendeman, esgotar los prunèus, garar los cres, passar a la molineta, ajotar lo sucre e dispausar sus la pasta ....

Nòtas : A la sortiá de la fritura, los tortons aus prunèus se pòvan saupodrar de sucre -

Les tourtons sont une spécialité du Champsaur. Les accompagner, si possible, d'un petit vin blanc ou rosé, des côteaux ensoleillés de la Durance et de l'Avance. Route des vins des Hautes-Alpes : d'Espinasses à Valserre, (à l'Ouest du Lac de Serre-Ponçon).